

«Βίβλοι ανοίγονται»

Βιβλιοκριτικές και Πρόλογοι σε βιβλία
1995-2015

21. «Υπόσχεση»

Πρόσφατα διάβασα ένα συγκλονιστικό βιβλίο με τίτλο 'Υπόσχεση. Είναι γραμμένο από μιά μάνα (Μαρίνα Λασηθιωτάκη) πού έζησε τήν πενταετή περιπέτεια, σωματική, ψυχοθεραπευτική, λυτρωτική του γιου της πού έφυγε από τόν κόσμο αυτό από καρκίνο περίπου σε ηλικία δεκαοκτώ έτων. Είχε ώριμάσει στόν πόνο μαζί όλη ή οικογένεια και από τόν πόνο έζησαν τήν πίστη, τήν προσευχή, τήν ήσυχία, τήν αγάπη, τήν πραγματική έλευθερία.

Διάβασα τό βιβλίο αυτό άπνευστί και έμεινα άφωνος. Μου τό έδωσε ή ίδια ή μάνα-συγγραφέας με αγάπη, γιατί, όπως μου είπε και όπως φαίνεται στό βιβλίο, βοηθήθηκε από τά βιβλία μου –και, κυρίως, από εκείνα πού κάνουν λόγο για τήν όρθόδοξη ψυχοθεραπεία– για νά αντιμετωπίση τίς δυσκολίες. Ήταν μιά άγνωστη σε μένα μέχρι τώρα αναγνώστρια τών βιβλίων μου πού ώφελήθηκε από τήν νηπτική παράδοση τής Έκκλησίας για νά απαντήσει στα έρωτήματα, όπως γράφει: «Γιατί ύπάρχουμε; Γιατί ζοῦμε, αφού θά πεθάνουμε; Ποιό είναι τό νόημα τής ύπαρξής μας; Ύπάρχει Θεός; Είναι δεδομένη ή ύπαρξή μας; Άν είναι δεδομένη, έχουμε έλευθερία βουλήσεως ή είμαστε περιορισμένοι; Πως συνδυάζεται ή έλευθερία με τήν αγάπη; Πως συνδέεται ή άτομικότητά μου με τούς άλλους ανθρώπους;».

Ή μάνα-συγγραφέας, όπως γράφεται στό σύντομο βιογραφικό της, «σπούδασε Άγγλική και Έλληνική φιλολογία στό Πανεπιστήμιο Άθηνών, πήρε μέρος στόν αντιδικτατορικό

ἀγώνα τῆς ἐποχῆς, ἐνῶ μετὰ τὴν μεταπολίτευση ἐντάχθηκε σέ κόμμα τῆς ἀριστερᾶς». Κυρίως, ἐκεῖνο πού μᾶς ἐνδιαφέρει ἐδῶ εἶναι ὅτι πέρασε μέ τόν γιό της Βανῆ-Μίνω μέσα ἀπό ὅλους τούς σταθμούς ὠρίμανσης, ψυχολογικῆς καί πνευματικῆς.

Στὴν εἰσαγωγή τοῦ βιβλίου παρουσιάζεται μιὰ συνοπτικὴ περιγραφή τῆς πνευματικῆς ὠρίμανσης τοῦ γιοῦ καί τῆς μάνας καί ἡ ἀνακάλυψη τῆς ἐσωτερικῆς προσευχῆς καί τοῦ ἔσω ἀνθρώπου. Στά δέ κεφάλαια πού ἀκολουθοῦν τὴν κοίμηση τοῦ Βανῆ γίνεται ἀνάλυση τῶν ἐπὶ μέρους καταστάσεων πού βίωσαν μάνα καί γιός, ὅπως «ἡσυχία», «ἀγάπη, ἐλευθερία», «ὁ πόνος», «γιατί νά ὑπάρχουμε», «ἡ ταπείνωση». Μέ πολύ ὠραῖο τρόπο, κυρίως ἐμπειρικό, θίγονται θέματα κοινωνικά, ὑπαρξιακά, πνευματικά, θεολογικά. Ὅλα αὐτά γράφονται μέ ἕναν φιλοσοφικό καί θεολογικό λόγο. Ἡ στενότητα τοῦ ἐρωτήματος πού βασάνιζε τὴν μάνα μετὰ τὴν κοίμηση τοῦ παιδιοῦ της «ἀνυπαρξία ἢ ὑπαρξή;», «νά ζῆ κανεὶς ἢ νά μὴ ζῆ;», τελικά ἀνοίχτηκε στὴν θεολογία τῆς ἀγάπης καί τῆς ἐλευθερίας.

Πάντως, μάνα καί γιός πέρασαν μέσα ἀπὸ τόν σωματικό, ψυχολογικό καί ὑπαρξιακό πόνο, μέσα ἀπὸ τὴν διαδικασία τοῦ φθαρτοῦ σώματος στό νοσοκομεῖο, ἀπὸ τὴν ἀποτυχία τῆς ψυχολογίας καί τῆς οὐμανιστικῆς ψυχοθεραπείας νά ἀντιμετωπίσουν ἕναν ἐτοιμοθάνατο, ἀφοῦ «δέν μποροῦν νά καταλάβουν τί ἔχει ἀνάγκη ὁ ἐτοιμοθάνατος», πέρασαν μέσα ἀπὸ τὴν φιλοστοργία, ἀλλά καί μέσα ἀπὸ τὴν νοερά προσευχή, τὴν ἐνεργοποίηση τῆς νοερᾶς ἐνεργείας, τὴν νηπτικὴ ὀρθόδοξη ἡσυχία, τὴν ἀνάγνωση ἡσυχαστῶν Πατέρων, τὴν παράδοση τοῦ ἑαυτοῦ τους στὸν Θεό, τὴν μετάνοια, τὴν μεταποίηση τοῦ πόνου σέ ἀγάπη, ταπείνωση, ἐλευθερία καί πολλά ἄλλα.

Τό εκπληκτικό αυτό δίδυμο μάνας - παιδιοῦ μέ τήν εὐγενική, εὐαίσθητη καί νηφάλια παρουσία τοῦ πατέρα, ἔζησε σημαντικές, ἐσωτερικές καταστάσεις, ὅπως περιγράφονται στό βιβλίο.

Τό παιδί εἶχε ἔντονα ὑπαρξιακά ἐρωτήματα, ὅταν ἦταν ἀκόμη 10 χρονῶν –πρίν ἀρρωστήσει. Καθώς ἦταν ἀνάσκελα ξαπλωμένο στό γρασίδι, μεσάνυκτα μέ ἀστροφεγγιά εἶπε: «Ἐγώ ἐκεῖ ψηλά θά πάω νά ζήσω». Σέ διάλογο μέ τήν μάνα του εἶπε: «Ὅχι, ρέ μαμά, ἐκεῖ εἶναι τό σπίτι μου». Σέ ἡλικία 14 ἐτῶν, μόλις ἔμαθε ὅτι ἔχει καρκίνο, ρώτησε: «Τί γίνεται μετά τόν θάνατο; ἡ ζωή σταματᾷ ἐδῶ;». Ἄλλοτε: «Μαμά, παρακάλα τήν Παναγία». Σέ δύσκολη στιγμή τῆς ἀρρώστιας ἔγινε ὁ διάλογος: «–Τί κάνουμε τώρα; –Προσευχή, γιέ μου, προσευχή». Καί σημειώνει ἡ μάνα: «Ὁ Μίνως ἀκολούθησε τίς ὁδηγίες τῆς μάνας του, ἀλλά πῆγε πιό μακριά. Ἀνακάλυψε τόν ἐσωτερικό ὑπερβατικό ἄνθρωπο μέσα του».

Σέ ἕναν ἄλλο συγκλονιστικό διάλογο ὁ Βανῆς-Μίνως εἶπε, ὅπως τό κατάλαβε ἡ μητρική καρδιά: «Ἐγώ σέ αὐτόν τόν πλανήτη... δέν ἔχω θέση πιά. Πάω γιά ἄλλα». Καί ὅταν στήν τελευταία τάξη τοῦ Λυκείου μιά καθηγήτρια ρωτοῦσε τά παιδιά: «Τί ἐπιθυμεῖτε τώρα μέ τήν ἀποφοίτησή σας; Ποιά τά σχέδιά σας;», καί τά παιδιά ἔδιναν τίς ἀπαντήσεις τους, ὁ Μίνως ἀπάντησε λιτά: «Ἐναν ἀνώδυνο θάνατο», καί «ἡ τάξη ἔμεινε ἀναυδη». Τότε βρισκόταν στό τελευταῖο στάδιο τῆς ἀσθενείας του καί προετοιμαζόταν γιά τήν ἀναχώρησή του ἀπό τόν κόσμο αὐτό.

Τό πέρασμα μέσα ἀπό τήν δοκιμασία τοῦ καρκίνου δέν ἦταν εὐκόλο. Ἀλλά ἐκεῖνος εἶχε ἕνα ἡρωϊκό πνεῦμα. Ἀντιμετώπιζε τίς δυσκολίες μέ χιοῦμορ, συμμετεῖχε στίς ἐξετάσεις τοῦ Σχολείου καί μετά ἀπό ἀκτινοθεραπεῖες, ἔγραφε στό laptop, ἄκουγε μουσική, ἔστησε μέ φίλο του ἐρασιτεχνικό

radio και έκαναν έκπομπές, έγραψε σενάρια και γύριζε έρασι-τεχνικά φιλμάκια, συμμετείχε στην έκδρομή τής Γ' Λυκείου στην Σαντορίνη ένα μήνα πρίν φύγει από τόν κόσμο αυτό, έψαχνε περιβαλλοντικά θέματα, έπαιζε bowling στην Γλυφάδα. Γενικά, ήταν δημιουργικός άνθρωπος, δέν διακρινόταν από αδράνεια. Ύπῆρχαν περιπτώσεις πού λύγιζε, «πάλευε μέ τόν πόνο του και ήταν οί ώρες πού δέν ήθελε ούτε τήν μάνα του νά βλέπει και αυτή τρελαινόταν. Άνησυχούσε, δέν καταλάβαινε, δέν ήξερε τί νά κάνει. Μόνο προσευχή». Περισσότερο ζούσε μέ ήσυχία και προσευχή.

Ή προτελευταία και τελευταία ήμέρα τής ζωής του διακρινόταν από τήν λιτότητα, τήν απλότητα, τήν πίστη και τόν συγκλονισμό. Τό παιδί εξέφρασε τήν έπιθυμία: «Γίνεται νά μάς φέρουνε από τό Άγιον Όρος λίγο κρασί και λίγο ψωμί;». Όταν τό διαβεβαίωσαν ότι θά πραγματοποιηθῆ ἡ έπιθυμία του, είπε: «Νά δείς πού όλα θά τελειώσουν όμορφα, μαμά». Έπειτα, ό πατέρας του διάβαζε τόν βίο του άγίου Σεραφείμ του Σαρώφ, όπως εκείνος τό είχε ζητήσει.

Μέσα στους πόνους του Μίνου έγινε ό έξῆς διάλογος:

–Μαμά τί άλλο κάνουμε;

–Προσευχή, καμάρι μου, προσευχή.

–Ποιά άπ' όλες;

–Όποια θές. Πές τό Πάτερ ήμῶν ἡ άπλῶς τό Κύριε έλέ-
ηρόν με.

Κείτονταν ήρεμος χωρίς μορφασμούς από τούς πόνους μέ κλειστά μάτια. Ή μάνα του κράτησε τό χέρι του και προσευ-
χόταν κι αυτή».

Μέσα σέ μιά τέτοια συγκινητική, ήρεμη και βαθειά χρι-
στιανική οικογενειακή άτμόσφαιρα, σέ νοσοκομείο τής Γερ-
μανίας ό Βανῆς-Μίνως έφυγε από τόν κόσμο αυτό και πορεύ-
θηκε σέ εκείνον πού ποθοῦσε από τήν μικρή του ήλικία.

Ἔμεινα ἄφωνος διαβάζοντας αὐτό τό συγκλονιστικό βιβλίο, συγκινήθηκα βαθειά. Μόλις τελείωσα τήν ἀνάγνωση, τηλεφώνησα σέ αὐτήν τήν μάνα καί τῆς εἶπα: «Εἶσαι ἡρωίδα μάνα. Ἦταν τυχερός ὁ Βανῆς πού εἶχε μιὰ τέτοια μάνα». Καί ἐκείνη μέ ταπεινώση ἀπάντησε ἀφοπλιστικά: «Ἐγώ εἶμαι τυχερή πού εἶχα τέτοιο γιό».

Ἡ ἴδια γράφει στόν πρόλογο τοῦ βιβλίου: «Ἄθελά μου, ἐντελῶς μηχανιστικά ἀπό τήν δική μου πλευρά, τοῦ ἔστρεψα τήν προσοχή στήν προσευχή. Ἔτσι, ὅπως θά ἔκανε ἡ μάνα μου. Προσευχή γιά νά τιθασσεύσει τόν ἀδάσταχτο πόνο. Καί τότε ὁ πόνος ἄρχισε νά δουλεύει θεραπευτικά γιά τήν ψυχή τοῦ Βανῆ, ἐνῶ ἐμένα ἀπειλοῦσε νά μέ συνθλίψει. Ὁ πόνος, ἂν δέν σέ καταστρέψει, θά σέ ἀναστήσει». Ἄλλ' ἐπειδῆ ἦταν ἡρωίδα μάνα, ὁ πόνος θεράπευσε τόν γιό της, ἀνέστησε καί τήν ἴδια. Ἐκείνη ἔχει τό θάρρος νά γράψῃ στόν πρόλογο τοῦ βιβλίου: «Γιέ μου, σ' εὐχαριστῶ». Καί ἐκεῖνος θά προσεύχεται γιά τήν μάνα του πού τόν εὐεργέτησε.

Ἐνῶ τό παρελθόν τῆς μάνας αὐτῆς ἦταν ἀριστερό, ἐν τούτοις τήν διακατεῖχε ἡ ἀναζήτηση τῆς Ἀλήθειας. Αὐτό φαίνεται ἀπό ὅσα γράφει συνοπτικά γιά τόν Camus μέ τόν φιλελεύθερο οὐμανισμό του: «Ἐξεγείρομαι, ἄρα ὑπάρχω»· γιά τόν Sartre πού εἶναι διχασμένος «πάντα ἀνάμεσα στόν ὑπαρξισμό καί τόν Μαρξισμό, καταλήγει σέ μιὰ παραδοχή τῆς ἐλευθερίας, ὅπως τήν ἐννοοῦσε ὁ ἴδιος»· γιά τούς ὑπαρξιστές, Μαρξιστές φιλοσόφους, ἀγνωστικιστές ἢ ἀθέους πού «ξέκοψαν τό νοῦ ἀπό τήν καρδιά»· γιά τόν Husserl, Hegel, Marx κλπ.

Μέ τήν ἀσθένεια τοῦ γιοῦ της γνώρισε τούς ψυχολόγους καί ψυχαναλυτές, τά ψυχοφάρμακα καί τήν ψυχανάλυση πού προτείνουν: «Γίνε φυτό. Νά μήν αἰσθάνεσαι... Νά μήν αὐτοκτονήσεις. Ἦ σέ καλοῦν σέ ἀτέρμονες συζητήσεις ψυ-

χοθεραπείας. "Όπως αδυνατοῦν νά διαχειριστοῦν τόν θάνατο, αδυνατοῦν νά διαχειριστοῦν καί τό ὑπαρξιακό κενό τῆς μάνας πού πενθεῖ τό παιδί της. Ἐστιάζουν σέ προβλήματα ἀτομικά-ψυχολογικά καί χαπακώνουν τόν ἀσθενῆ. Κύριο μέλημά τους εἶναι νά ἐξαφανίσουν τά συμπτώματα τῆς λεγόμενης κατάθλιψης».

Καί μέσα σέ ὅλη αὐτήν τήν περιπέτεια ἡ ἡρωίδα μάνα βρῆκε τήν Ὁρθόδοξη Ψυχοθεραπεία καί τήν νηπτική παράδοση τῆς Ἐκκλησίας καί ἐπιβεβαιώνει ὅτι «ἡ λογική καί ὁ νοῦς εἶναι δύο παράλληλες ἐνέργειες τῆς ψυχῆς», ὅτι ἔχουμε μάθει νά χρησιμοποιοῦμε μόνον τήν λογική ἐνέργεια καί «ἔχουμε παραμελήσει τήν ἄλλη ἐνέργεια τῆς ψυχῆς, τό νοῦ, πού εἶναι τό κέντρο ὑπαρξίας τοῦ ἀνθρώπου». Ἀλλά θά πρέπει νά συνδέσουμε «τόν νοῦ μέ τόν Θεό, μέσω τῆς νοεῶς προσευχῆς».

Μέσα ἀπό τήν διαδικασία τῆς θεραπευτικῆς ἀγωγῆς τῆς Ἐκκλησίας ὁ Βανῆς ὑπῆρξε γενναῖος. «Ἡ στάση του ἀπέναντι στόν καρκίνο ἦταν ἡρωϊκή. Πάλη ἀνιση, ἀγώνας μέχρι τό τέλος, ἀγόγγυστος καί ΥΠΟΜΟΝΗ-ΥΠΟΜΟΝΗ-ΥΠΟΜΟΝΗ. Ἡ ὑπομονή του δέν εἶχε κανένα στοιχεῖο ἡττοπάθειας ἢ παραίτησης. Ἦταν σκληρή ἀποδοχή τῆς πραγματικότητας. Ἡ ὑπομονή του, τοῦ ἔδωσε χρόνο καί γαλήνη νά στραφῆ στό πνεῦμα του. Ἀνακάλυψε τήν προσευχή, σιωπηλά. Αὐτή τόν ἀπογείωσε. Τόν ἔκανε νά ξεπεράσει τόν ἑαυτό του, νά βγεῖ ἔξω ἀπό τόν ἑαυτό του. Μεταμόρφωσε τό χαρακτήρα του, τήν ἐγωπάθειά του. Τόν ὀδήγησε ν' ἀγαπήσει δυνατά. Ἐφυγε σάν ἀετός, ἐλεύθερος!».

Ἡ νηπτική παράδοση τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας βοήθησε καί τήν μάνα νά ἐλευθερωθῆ μέσα ἀπό τόν «ἅγιο πόνο», γι' αὐτό γράφει: «Ὁ πόνος ὁ βαθύς εἶναι λυτρωτικός. Σάν καυτό σίδηρο στά σωθικά σου, λιώνει τόν ἐγωϊσμό σου. Ἀποτεφρώνει ἐπιθυμίες καί κοσμικά θέλω». «Ὁ ἀνείπωτος πόνος,

σάν ὄξυ μυτερό λεπίδι, ξύνει τήν ψυχή της (τῆς μάνας) καί βγαίνουν ἀλήθειες. Γονατίζει ἀπό τίς ἀποκαλύψεις... Τώρα καλαβαίνω ὅτι αὐτή εἶναι πραγματική μετάνοια».

Τό βιβλίο αὐτό μέ τίτλο Ὑπόσχεση πού κυκλοφορεῖ ἀπό τίς ἐκδόσεις Γρηγόρη, εἶναι μιὰ «μαρτυρία καί ὀφείλεται στήν ὑπόσχεση πού δόθηκε ἀνάμεσα σ' ἐμένα (τήν μάνα) καί τόν γιό μου Βανῆ», ὁ ὁποῖος εἶχε σκοπό ἄν ζοῦσε «νά γράψει γιά τήν ἐμπειρία πού ἔζησε μέ τόν καρκίνο». Ἀλλά εἶναι καί μιὰ μαρτυρία γιά τό πῶς ἐφαρμόζεται στήν πράξη ἡ νηπιτική παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὑπομονή, ἡ ἡσυχία καί ἡ νοερά προσευχή, ἡ λεγομένη «Ὁρθόδοξη Ψυχοθεραπεία» σέ δύσκολες καταστάσεις, ὅπως εἶναι ἡ ἀσθένεια τοῦ καρκίνου, ἡ προθανάτεια αὐτή ἐμπειρία.

Εὐλογημένο παιδί, ἡρώϊδα μάνα, εὐαίσθητος καί νηφάλιος πατέρας. Δόξα τῷ Θεῷ.

Ἰούλιος 2013